

Sraz naší třídy

Abych se přiznal, srazy spolužáků z gymnázia nemiluju. Kdysi jsem chodil rád. Ale když uplyne od maturity čtyřicet nebo padesát let, měly by se nějakou vyhláškou ministerstva školství zakázat. Proč se mám dobrovolně drásat pohledem na holky, po kterých jsem toužil, a na kluky, kterým jsem záviděl svaly a ramena, a vidět, jak jsme dopadli? Je to horší zážitek, než podívat se do zrcadla v brejlích. To se vždycky leknu.

Jenže pak přijde od spolužáka Ládi Půlpána ten jeho zvací dopis, že se naše béčko opět sejde a zavzpomíná na krásná studentská léta, a já nemám sílu vzdorovat. Už proto, že se v poslední době nescházíme po restauracích, ale u našeho třídního Koláčka, aby se nemusel nikam trmácet. A Koláčka by možná mrzelo, kdybych se nedostavil.

Jeho vilka z konce padesátých let má malou předsíňku, která nepočítala s tolika lidmi a je plná našich bot. Přezouváme se a v obývacím pokoji chodíme po olysalém perském koberci v ponožkách.

Vítáme se a našemu třídnímu slzí oči. Už dávno si s ním tykáme

a říkáme mu Romane. Také jeho starému psu slzí oči a navíc mu páchne srst. Z velké olejomalby nad gaučem se na nás dívá Romanova žena Květa, která zemřela před dvaceti lety. Tu opálenou krasavici jsme mu záviděli. Měl ji tak rád, že ji někdy zval i do hodin, aby se pochlubil, jak učí.

Letošní večírek začal záhadou, která nás všechny trochu rozhodila. Byl tam chlap, kterého nikdo neznal. Seděl mezi holkama, na kolenou ubrousek, a cpal se chlebíčkami.

„Kdo to je?“ ptal jsem se Půlpána, když jsme kouřili na balkóně.

„Nevím. Asi Romanův kamarád. Nebo manžel některý holky.“

Spolužák Hrouda byl toho názoru, že by to klidně mohl být Derfler, co s námi chodil jedno pololetí a pak zmizel. Libuše Urbánková, která měla vždycky vyvalené oči, ale teď se jí skoro dotýkají brejlí, se dušovala, že to Derfler není a že to není ani manžel žádné z našich holek.

„Roman tvrdí, že to je Sajdl,“ řekl někdo.

„Sajdl!!! Tohle jestli je Sajdl, tak já jsem papež,“ řekl Půlpán.

„Nezapomeňte, pánové, že jsme se změnili. Slávek Sajdlů nebyl na srazu ani nepamatuju. Ty roky ho mohly chudáka takhle poznamenat,“ řekl s pohledem na neznámého dědka Hrouda.

„Dávejte bacha,“ zvedl Půlpán ukazovák a škvírou balkónových dveří zavolal do obývacího: „Slávku!“

Dědek nepohnul brvou, takže to Slávek nebyl.

Nato Antoušek dopil na kuráž svou dvoudecku bílého a prohlásil:

„Já se ho normálně zeptám!“ A všichni jsme se nahrnuli do pokoje.

„Ty, promiň,“ povídá Antoušek tomu člověku, „ale my se nemůžeme upamatovat, jak se jmenuješ.“

„Sajdl,“ řekl dědek. „Já jsem bratr Slávka Sajdla. On si zlomil nohu, tak mě poslal za sebe.“

Zalapali jsme po dechu. Takovou nebetyčnou blbost nikdo nečekal a nálada večírku se tím okamžitě uvolnila. Jako by nám Sajdl s nohou v sádře poslal v osobě svého bratra důkaz, že absurdno je živé, je z masa a kostí, pije z naší flašky a žere chlebíčky.

„A jak se Slávek má, je už v důchodu?“ zajímal se náš třídní.

„Zlomil si nohu,“ řekl bratr s plnou pusou a víc nedodal.

Pozoroval jsem toho bezelstného náhradníka, který s námi nic nezažil, a přesto sem vážil cestu, hladil jsem psa mezi ušima a bylo mi dobře.

Štěpánka Rosová, která mívala tak pevná ňadra, že jsem si je při hodinách neúnavně kreslil, přinesla z kuchyně horké párky.

„Přátelé, jezte, než vystydnou!“ řekla a olízla si mastný prst.

Chtěl jsem si pro jeden sáhnout, ale vzápětí jsem si uvědomil, že s rukama od psa nemůžu, a tak jsem zamířil do koupelny. Byl tam záchod s prasklým umělohmotným sedátkem, přelepeným leukoplasty, bylo tam zašlé zrcadlo a umyvadlo s lívancem letité rzi. Větrák rachotící v rozpadlém ložisku rozvlnil zčernalou pavoučí síť. Byla to koupelna starého vdovce. Když jsem si myl ruce rozpukaným plátkem mýdla, nabyl jsem jistoty, že se musím svého třídního zeptat na pár věcí právě dnes. Aby se nestalo, že se je nikdy nedovím.

Když se Roman Koláček stal naším třídním, byl to nezkušený mladík v manšestrovém sáčku. Předtím učil na nižším stupni a my jsme byli jeho první středoškoláci. Po několika hodinách ruštiny a občanské nauky nám bylo jasné, že s ním nebude těžká práce. Stačilo například, aby řekl, že vojna znamená ruský válka, a spolužák Štefánek už zvedal ruku:

„Soudruhu profesore, vypravujte nám zase nějakou příhodu z vojny jako minule.“

„Ano!“ zažadonili jsme my ostatní.

A Koláček se podíval na hodinky, jestli si může takovou vložku dovolit, a rád vylovil vzpomínku ze své služby u pohraniční stráže, protože to byla zatím jeho nejsilnější životní zkušenost:

„Po jednom skutečně náročném přesunu s plnou polní jsme zaujali palebné postavení na úpatí vrchu Bouřňák. A velitel rotý nadporučík Moník, mimochodem skvělý chlap, nás obeznámil s úplně novým dalekohledem, který právě přišel do výzbroje naší armády. Ten dalekohled měl tu zvláštnost, že když jste byli v poloze ležícího střelce a přiložili jste ho k očím, ta jeho optika úplně ignorovala stébla trávy v bezprostřední blízkosti. Jako by tam žádná tráva nebyla.“

„To není možný!“ řekl Štefánek.

„Také jsem si myslel, že to není možné, ale když mi ho nadporučík Moník půjčil a já vleže mezi trsy trávy zaostřil, viděl jsem čisté panorama Krušných hor.“

Celá naše proradná třída zahrála údiv a touhu takový dalekohled si někdy vyzkoušet a do toho se hlásil Láďa Půlpán, což vždycky slibovalo nečekaný úhel pohledu:

„Když už mluvíme o tom dalekohledu, my jsme v létě našli u babičky na půdě dalekohled, německej, teda po Němcích, a ten měl zase tu zvláštnost, že když jste se do něj koukli z jedny strany, tak normálně přibližoval, ale když jste se koukli z druhé strany, tak bylo všechno strašně daleko a strašně malinký.“

Půlpán nezklamal očekávání.

Náš třídní se po nás bezradně rozhlédl a řekl:

„Teď nevím, Půlpáne, jestli si ze mě děláš legraci, nebo jestli jsi nikdy předtím neměl v ruce dalekohled.“

„To byl první dalekohled, kterej se mi dostal do ruky, a zrovna měl tuhle zvláštnost,“ odpověděl Půlpán s nadšením objevitele a chtěl ještě pokračovat, ale Hrouda, který seděl za ním, ho škubnutím za šosy posadil a řekl: „To stačí, vole.“

Na rozdíl od profesora Koláčka jsme všichni věděli, že kdyby o neobyčejném německém dalekohledu promluvil Štefánek, byla by to dobře zahraná naivita a poněkud drzá zkouška kantorovy trpělivosti, zatímco Láďa Půlpán, to byla chodící čirá nevinnost bez postranních úmyslů.

Z mých vzpomínek by někdo mohl mít dojem, že jsme si svého třídního nevážili. Nevážili i vážili. Postupem času i největší cynici v našem béčku pochopili, že to je dobrák, který se snadno dojde, a že není třeba mu zbytečně ubližovat. Body získával také tím, že se za nás přimlouval.

„Musile, přimluvil jsem se za tebe u kolegy Habra, takže možná, opakují: m o ž n á nepropadneš z matematiky,“ řekl třeba. A to bylo něco, protože obměkčit profesora Habra, o kterém tu ještě bude řeč, nedokázal nikdo.

Nebo se za nás přimluvil v případě, který vešel do dějin školy pod

názvem „opalujeme si soudruha“. Týkal se inženýra Ďuriče, kterého jsme měli na chemii. Tento holohlavý, bledý duch bez chuti a zápachu, kterému se bůhvíproč přezdívalo Kozí prd, měl zůstat v Chemických závodech Litvínov, a ne jít učit, protože k tomu neměl nadání. Ďuriče bylo slyšet jen do prvních lavic, zbytek třídy měl smůlu, a tak se věnoval mimochemické zábavě. A byl to taky hajzlík. Zatímco ostatní kantoři tolerovali, když jsme je oslovili pane profesore nebo paní profesorko, Ďurič navrhoval za nesoudružské oslovení dvojky z mravů.

Jediné, co si z jeho hodin pamatuju, byl jeho výrok, že ten, kdo nechápe chemii, nechápe nic, protože celý svět je jeden chemický proces. Asi proto dodneška nerozumím světu.

Nuže tento Mendělejev přišel jednou do třídy popuzen, že ho opět vyškrtli z lyžařského zájezdu, ačkoli jeho litvínovské plíce by si zasloužily horský vzduch daleko víc než jiné plíce.

„Všichni se vrátí z hor opálení jako ašanti, jen já budu holt bledý,“ řekl. A to neměl říkat, protože právě tato věta přivedla spolužáka Hrubeše na nápad, že si ho opálíme.

Hned příštího dne vyměnil žárovku nad tabulí za lampu horského slunce. Abychom netrpěli účinky záření, někteří jsme si chránili oči průhlednými zelenými pravítky, ale nebylo to ani nutné, protože lampa svítila shora prakticky pouze na Ďuričovu pleš. Hned po první hodině chemie dostala zdravou barvu a po druhé hodině už se nám Ďurič loupal. Jenže Hrubeš nestačil opalovací lampu odstranit a po nás přišlo do chemické učebny áčko s chemikářkou Weissovou. A ta to záření poznala po čichu. Prikázala lampu vyšroubovat a přinesla ji Ďuričovi do kabinetu. Údajně řekla: „Teď je jasný, proč máš hlavu jako uzený koleno.“ A když odcházela, ašant Kozí prd vyšel ven a vykřikl na celou chodbu: „A už je taky jasný, že za to někdo vyletí ze školy!“

A byl to náš třídní Koláček, který se zaručil, že viníka zjistí, a který se také postaral o to, aby nikdy zjištěn nebyl. Pamatuju si velice přesně, co nám tehdy řekl:

„To, co jste soudruhu Ďuričovi provedli, bylo hanebné a zdraví nebezpečné, a neomlouvá vás ani dobrý úmysl soudruha opálit. Ten,

kdo to zosnoval, by se měl stydět a měl by být rád, že nikdo ze třídy, opakuji: n i k d o neví, čí to byl nápad, protože jednoho studenta vyloučit ze školy lze, ale celou třídu nikoli.“

A díky těmto zlatým slovům Hrubeš odmaturoval.

Teď sedí vedle našeho shrbeného třídního a právě si od něho půjčil brýle, aby viděl na miniaturní černobílou fotku 6x6, jaké se tenkrát dělaly.

Musím se ke Koláčkovi dostat, než nám usne, protože zpravidla vydrží jen dvě hodiny a pak zavře oči a my si povídáme sami.

Ještě jedna vzpomínka mi teď vytanula, ale tu bych vlastně mohl říct nahlas. Na těch třídních srazech je zvláštní to, že si vyprávíme, co všichni víme, jenom si to osvěžujeme. A tak se vmísím do debaty:

„Pamatujete si, co prohlásil Půlpán, když umřel Stalin?“

„No, to je krásný, to řekni,“ schválně to někdo, a tak vyprávím o tom roce 1953, kdy jednoho dne vyšly noviny s Josifem Vissarionovičem v černém rámečku a Praha se proměnila v město potažené černým sukem, jak to bylo zvykem v pohádkách, když drak sežral princeznu. Z rádií se celé dny valila smuteční hudba a do ní sklíčení hlasatelé oznamovali, že tělo největšího vůdce proletariátu bude nabalzamováno a uloženo do mauzolea na Rudém náměstí vedle těla soudruha Lenina. A právě v té době truchlení celého tábora míru přišel k nám do hodiny občanské nauky inspektor.

„To mi ani nepřipomínej, z toho jsem tři noci nespál,“ ozve se náš pan profesor, ale zřejmě si to taky rád poslechne, jinak by neměl dlaň u ucha, aby mu nic neuniklo.

A tak vyprávím dál, jak inspektor s černou smuteční kravatou u krku a s vážným výrazem pozůstalého chvíli poseděl za katedrou a potom vstal a řekl: „Jestli dovolíš, soudruhu Koláčku, rád bych se zeptal na pár věcí. Všichni víme, jaká ztráta nás potkala. Ví někdo, jak bude ošetřeno tělo zesnulého soudruha Stalina?“

Chvíli bylo ticho a v tom tichu na nás Koláček upínal své prosebné oči. Pak se vymrštila Půlpánova dychtivá pravice a oči našeho třídního zamžikaly děsem.

„No prosím?“ řekl inspektor.

„Tělo zesnulého soudruha Stalina nebude uloženo do normálního hrobu, ale bude vycpáno a vystaveno v tom... v panoptiku na Rudém náměstí.“

Teď je nám to k smíchu, ale tenkrát se nikdo nezasmál.

Inspektor polkl naprázdno a obrátil se tázavě na třídního.

„Chceš říci v mauzoleu,“ řekl Koláček.

„Ano!“ souhlasil Půlpán.

„Ale řekls v panoptiku,“ zvýšil inspektor hlas.

„Ano, ale nerad,“ řekl Půlpán.

„Jak se jmenuješ?“ vyndal inspektor z náprsní kapsy černý zápisník opatřený černou tužičkou v černé boční trubičce.

„Půlpán Ladislav.“

„Čím je tvůj otec, chlapče?“

„Otec je malíř,“ odpověděl Ládík.

„To se podívejme, malíř...“ pokýval inspektor hlavou, jako by se tím leccos vysvětlovalo, a něco si zapsal.

„Pokoju,“ dodal Půlpán, čímž jeho dedukci podkopal.

„Soudruhu inspektore,“ osmělil se Koláček, jemuž vyrazil na čele pot, „Půlpán prodělal silný otřes mozku a stává se mu v důsledku toho, že si nevybavuje správná slova. Jeho otec je vzorný pracovník družstva Malbyt a ve svém volném čase nám o prázdninách vymaloval třídu.“

To nás šokovalo. Nevěděli jsme, že Ládík prodělal otřes mozku ani že nám otec vymaloval.

Inspektor přešel očima stěny třídy a sklapl notes.

„Je vážná doba,“ řekl, ale ne nám, nýbrž profesoru Koláčkovi.

„A je třeba vážít slova. Znevažovat ve vážné době může mít vážné následky.“

Na pokyn třídního jsme vstali a inspektor pohřebním krokem opustil učebnu.

„To je dobrý!“ zasmál se Sajdlův bratr, který jediný u toho nebyl, a ztěžklým jazykem projevil zájem, kdy bude příští sraz, že by to nerad prošvih.

Po vzpomínce na Stalinův skon jsem vyslyšel mimickou výzvu Míly

Musila, abychom si dali na balkóně cigaretu. A tam přišla konečně řeč na profesora matematiky a deskriptivní geometrie Roberta Habra. Jeho jméno možná něco řekne šachistům, neboť v tomto sportu vynikal.

Tento tichý, vždycky dobře oblečený štíhlý muž měl dar nastolit ve třídě atmosféru úzkosti způsobem, který mi zůstává záhadou. V jeho hodinách se strach zahušoval do nedýchatelna. A přitom ten člověk nikdy nezvýšil hlas a dá se říci, že byl plachý. Holcám se nikdy nepodíval do očí. Nám ano, ale když zkoušel holku, díval se po stropě nebo do podlahy. Měl neúprosné hnědé oči, v nichž se nikdy nezaleskla jiskra úsměvu. Ticho v jeho hodinách matematiky bylo absolutní. Jen když psal na tabuli a byl k nám zády, odvážil se někdo šepotu, ale Habrovi stačilo beze slova otočit hlavu a šepot zahynul.

Jen jednou, jedinkrát se stalo, že se zasmál, ale to nevíme jistě.

U tabule byl Musil. Strach, že propadne z matematiky, ho zbavoval logického uvažování a způsoboval mu třas. Habr ho ochromoval jako kobra myš. Musil při psaní zlomil křídou, mazal hadrem i zpocenou dlaní, co napsal, a pak to vzdal a upřel na profesora bezradný pohled.

„Sedněte si,“ řekl suše Habr.

A Musil – ne že by chtěl udělat humor, ale protože byl hypnotizovaná myš – si sedl na stupínek.

To jsme nevydrželi a vyprskli jsme smíchy. A tehdy se profesor Habr obrátil zády k nám, díval se z okna ven, a někdo tvrdí, že ne, ale já přísahám na to, že se mu ramena mírně otřásala potlačovaným smíchem.

To byl jeden lidský moment v chování tohoto mrazivého muže. Druhý jsem zaznamenal při ústní maturitní zkoušce, když jsem řešil rovnici a Habr seděl na židli vedle mě. Převáděl jsem 2a z jedné strany rovnice na druhou a zapomněl jsem změnit znaménko. A tu jsem pocítil na své pravé botě tlak. Nechtělo se tomu věřit, ale bylo to tak: Habr mi pod stolem šlápl na nohu, abych tam dal minus.

Z těchto dvou úkazů usuzuju, že Robert Habr nebyl nelida, ale že svou odpornou přísnost dokonale hrál.

A ještě jedna maličkost s Habrem nám všem vrtala hlavou. Jedno záhadné slovo. Stávalo se, že náš třídní přišel do hodiny matematiky,

aby nám sdělil něco neodkladného o rodičovském sdružení nebo o chmelové či senné brigádě. Tyhle občasné návštěvy končily tím, že se Koláček omluvil za narušení hodiny a na odchodu mu s úsměvem a sotva slyšitelně řekl: „Tyčinky!“ A Habr svým suchým hlasem řekl také „Tyčinky!“ a při tom mu po tváři lehce přeběhlo něco, co vypadalo jako úsměv.

O tom slovíčku jsme se přeli. Někdo byl toho názoru, že to nejsou tyčinky, ale tři činky. To nedávalo smysl. Do hodin deskriptivy nosil Habr kromě trojúhelníků i tyčinky s hrotem na jednom konci, kterým se zabodly do tabule, abychom viděli, jak přímky narýsované křídou na černou plochu vypadají v trojrozměrném prostoru.

Zrovna jsme s Musilem dokouřili a chtěli opustit balkón, když se k nám dveřmi protáhl starý pes a v závoji jeho pachu i pan profesor Koláček.

„Co tady řešíte, kuřáci?“

„O Habrovi si povídáme. Romane, jakej on byl? Byla s ním někdy sranda?“ povídám.

„Robert? Ten byl bezvadnej. To vy jste ovšem nesměli vědět. Víte, co říkal? Pro učitele je třída scéna a sborovna je herecká šatna. Tam se kantor odlíčí a přestane hrát. On byl například erotoman.“

„Habr? Erotoman?“ zalupal po dechu Musil.

„No jo. Učit na gymplu byla pro něj těžká zkouška odolnosti. Pamatuju, co říkal, když se vracel z hodiny a hodil ve sborovně aktovku na stůl: Proč sedí Štěpánka Rosová s takovým jménem a s takovým vyhroceným poprsím v první lavici? Proč ji nepřesadíš? Kdo to má vydržet? To není vyučování, to je hrdinství.“

„Nemluvíte o mně?“ ozvala se z pokoje Rosová, nyní Kvasilová, která právě dávala kolovat fotografie svých šesti vnoučat.

„Ne!“ řekl Musil a přivřel dveře.

„A co ten váš pozdrav, Romane? Říkali jste tyčinky, nebo tři činky?“ zeptal jsem se.

Pan profesor se usmál a krátce zaváhal:

„No, jsme chlapi a Robert už je na Olšanech... Jednou při oslavě Dne učitelů dostal sdílnou náladu a vyprávěl mi svůj nejsilnější ero-

tický zážitek. On, jak víte, byl skvělý šachista a jezdil po turnajích. A dostal taky pozvání na přebor do nějaké vily v Krči. Měl zazvonit a říct heslo Dámský gambit. Robert tam šel, a když ho vpustili a zamkli za ním, zjistil, že se octnul na akci, kde bylo víc šachistek než šachistů a že ty dámy neměly ponětí, co je gambit, protože to ani nebyly šachistky. Robert se prostě octnul na sexuálním večírku.“

„Grupáč!“ pojmenoval to Musil užasle.

„Jo. A tam mu učarovala jedna účastnice. A když se spolu v tom kolektivu milovali, Robert jí pošeptal, jestli by se s ním nesešla někdy jindy a jinde, kde by byli spolu jen sami dva. A ona odpověděla: S tebou? Dycinky!“

„Jako že vždycky,“ ujistil jsem se.

„Jo. Na to Robert nemoh zapomenout. A proto jsme se takhle zdravili,“ usmál se pan profesor a zívnul.

Vrátili jsme se do pokoje, protože dlaždice balkónu už ztratily náboj slunce a v ponožkách nás studily. Roman se usadil do svého křesla a usnul.

Byl jsem rád, že jsem tenhle sraz nevynechal. O půlnoci jsme svého třídního šetrně probudili a rozloučili jsme se.

Venku byla hvězdná noc. Náš třídní stál přede dveřmi a díval se za námi. Netušili jsme, že ho vidíme naposledy.

„Tak zase za rok u tebe, Romane!“ zakřičel ještě Láďa Půlpán.

„Dycinky!“ odpověděl pan profesor a zamával nám.

